

Bölüm 66

**TÜRKİYE’DE KAMUSAL SOSYAL HİZMETİN
TEMELLERİ: SOSYAL HİZMET ENSTİTÜSÜ,
SOSYAL HİZMET AKADEMİSİ, SOSYAL
HİZMETLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

Yasin AKYILDIZ¹

¹ Öğr. Gör. Dr. Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, syakyildiz@gmail.com

Giriş

Türkiye’de sosyal hizmetlerin devlet eliyle yürütülmesi ve bu görevin yerine getirilmesi için gerekli örgütsel yapılanmaların oluşturulması 1950’li ve 1960’lı yıllara rastlamaktadır. İmparatorluk bakiyesi uygulamalar ile yerel yönetimler eliyle yürütülen sosyal hizmet uygulamalarının dışında, Türkiye’de sosyal hizmetlerin çağdaş devlet anlayışıyla yürütülmesi dönemin toplumsal ve siyasi gelişmelerinin etkisiyle şekillenmiştir. Dünyada özellikle 1. ve 2. Dünya savaşının Batılı ülke toplumlarında meydana getirdiği sosyo-ekonomik düzeydeki olumsuzluklar, İngiltere, Almanya ve A.B.D. gibi ülkelerde sosyal güvenlik tedbirlerinin alınmasını ve uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinin yapılmasını elzem kılmıştır. Dünyada ortaya çıkan demokratikleşme, sosyal devlet ve sosyal refah söylemlerinin Türkiye’ye yansması, 1946 yılında çok partili hayata geçişi sağlamış ve ülkenin içinde bulunduğu durum itibarıyla 1950’li yıllarda, sosyal hizmetler alanında gerekli adımların, siyasi irade tarafından, atılmasını sağlamıştır. Yurt genelinde örgütlenmemiş ve sivil insiyatifler tarafından yürütülen bir takım cemiyet, dernek ve vakıf gibi örgütlenmelerin ülkedeki, gerek yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundaki ve gerekse de 1950-1960 dönemindeki, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında yetersiz kalması, örgütlü, sürdürülebilir, hak temelli, objektif kriterlere dayanan, eğitilmiş personeller aracılığıyla yürütülen sosyal hizmet uygulamalarının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada çağın gereklerine uygun sosyal hizmet uygulamalarının örgütsel, eğitsel, mesleki ve bilimsel temele dayanması gerektiği belirtilmektedir. Belirtilen bağlamda Türkiye’de sosyal hizmet örgütlenmesinin temelinde yatan yasal, örgütsel çerçeve, Sosyal Hizmetler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Akademisi ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün kuruluşu, misyonu ve görevleri, dönemin toplumsal koşulları, göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

1. Sosyal Hizmet Bilimi ve Mesleği

Sosyal hizmet bilimi ve mesleği sosyal sorunların çözümlenmesi için ortaya koyulan her türlü faaliyeti içerir. Bu düzeyde sosyal hizmeti tanımlamak toplumsal ve sosyal bir varlık olan bireyin bireysel, sosyal ve toplumsal düzeyde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Sosyal hizmet alanı toplumun bütün kesimlerini kapsayan ve sosyal sorunların çözümlenmesi adına yaşlı, engelli, yoksul, madde bağımlısı, evsiz, şiddet mağduru kadın, ihmal istismar edilmiş çocuk vb. kapsamaktadır. Mesleki uygulamaların temel amacı sosyal işlevselliği azalmış bireylerin potansiyellerini kullanabilir hale getirmek ve bireylerin güçlü yönlerinin farkına varmalarını, çevreyle etkileşime girerek yeniden işlevsel hale

gelmelerini sağlamaktır. Sosyal politikaların geliştirilmesi bağlamında toplumda var olan sistemlerin, bireylere sunmuş olduğu fırsatların, erişilebilirliğinin sağlanması, hizmetlerin geliştirilmesi, bilimsel bilgi temelinde mesleki profesyonellik düzeyinde oluşturulması hedeflenmektedir. Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu (IFSW) 2014 yılında sosyal hizmetin küresel düzeyde ortak bir tanımını yapmıştır. Bu tanıma göre;

“Sosyal hizmet, sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmet için temeldir. Sosyal hizmet mesleği, insan ve toplum bilimleri ve yerel bilgidен oluşan eklektik bilgi temeli aracılığıyla insan refahını iyileştirmek için bireyleri ve sistemleri bir araya getirir.” (www.ifsw.org).

Sosyal hizmet belirtilen amaçları gerçekleştirmek amacıyla birey, grup ve toplum temelinde müdahale alanına sahiptir.

Sosyal hizmetin mikro müdahale alanını bireysel sorunlar oluşturmaktadır. Bu alanda sosyal çalışmacılar sosyal vaka çalışması sürecinde bireylerin karşılaşmış oldukları ve üstesinden gelemedikleri sorunların çözülmesi için danışmanlık, eğitim, istihdam, barınma, sağlık, yardım vb. konularda destek sağlamaktadır. Barker (2004: 142)’ a göre; desteğin başarılı bir şekilde verilebilmesi için hizmetlerin planlanması, planlanan hizmetlerin kaynaklarının nerelerden elde edileceğine dair araştırmaların yapılması, araştırma sonucunda hizmetlerin müracaatçının ihtiyaçları doğrultusunda aktarılması ve bireyin yaşamında ne türden değişiklikler meydana geldiğinin izlenmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmetin mezo müdahale alanını grup düzeyindeki uygulamalar oluşturmaktadır. Bu düzeydeki sosyal hizmet müdahaleleri kişiler arasındaki ilişkiler üzerine odaklanmaktadır. Birey başta aile olmak üzere, arkadaşlık, eğitim, sportif, oyun, meslek vb. çeşitli grupların birer üyesi olabilmektedir. Grup üyelerinin düşünüş biçimi, yaşam alışkanlıkları, grup normları bireyler üzerinde olumlu veya olumsuz yönde davranışları etkileme niteliğine sahiptir. Sosyal hizmet mesleğinde grup düzeyindeki bir çalışma sosyal sorun yaşayan bireyin, grup faaliyetleri aracılığıyla, entelektüel, duygusal ve sosyal gelişimlerini kolaylaştırmakla ilgilenir. Farklı düzeylerde ortaya çıkan sosyal sorun yaşayan bireylerin deneyimlerini birbirleriyle paylaşmalarına yönelik sosyalizasyon geliştirici, deneyim artırıcı, boş zaman uğraşı faaliyetlerini içeren uygulamaları kapsamaktadır (Zastrow, 2010: 11).

Sosyal hizmetin makro müdahale alanını örgüt, topluluk, devlet ve tüm toplumla olan uygulamaları kapsamaktadır. Bu düzeyde uygulamalar daha çok toplumun ihtiyacı olan örgütsel yapılanmalar, sosyal politikalar, topluluk geliştirici faaliyetler, yönetsel süreçler, fon kaynaklarının sağlanması, yasal iyileştirmeler, dezavantajlı kesimlerin savunuculuğu, politikaların değerlendirilmesi gibi süreçleri içermektedir (Sheafor, Horejsi, 2012:28). Makro düzeydeki sosyal hizmet müdahale alanlarının etkisi toplumun genelinin faydasına katkı sağladığı için daha çok sistemler üzerinde çalışmayı gerekli kılmaktadır. Belirtilen bağlamda bir toplum içinde var olan yasal, kültürel, sosyal ve örgütsel kapsamdaki kaynaklara yönelik sistem düzeyindeki aksaklıkların giderilmesi hedeflenmekte olup sistemin bireylerin yaşam standartlarına yaptığı katkının olumlu düzeye getirilmesi hedeflenmektedir.

Sosyal Hizmetin her bir düzeydeki müdahale yöntemlerinin uygulanmasındaki temel amaç toplum içinde ortaya çıkan çeşitli düzeylerdeki sosyal sorunların çözüme kavuşturulmasıdır. Bu uygulamaların hedefine ulaşabilmesi için bilimsel bir bilgi birikimine ve mesleki uzmanlaşmaya gerek vardır. İnsanın biyo-psiko-sosyal bir varlık olması, insan sorunlarının da bu kaynaktan beslenmesine neden olmaktadır. Sosyal hizmet uygulamalarının başarısı sorunların bütüncül bağlamda değerlendirilmesinden geçmektedir. Belirtilen bağlamda sosyal hizmetin bilimsel temeli de bu kaynaklardan beslenen multidisipliner bir bilgidir. Sosyal hizmetin bu düzeyde ilişkili olduğu bilim dalları sırasıyla sosyoloji, psikoloji ve hukuktur.

Sosyoloji, toplumsal ve örgütsel yapı, yaşam biçimi, üretim kaynakları, sosyal sorunların kaynağı, demografik yapı, sınıf ve tabakalaşma sistemleri gibi bileşenlere ait bilgilerin elde edilmesinde sosyal hizmete daha çok makro düzeydeki uygulamalarda veri sağlamaktadır. Psikoloji, bireyin gelişimsel, davranışsal, bilişsel yapısı, stres kaynakları, ruh sağlığı vb. alanlara ait bilgilerin elde edilmesinde sosyal hizmetin mikro düzeydeki uygulamalarında kaynak sağlayıcıdır. Hukuk ise daha çok yasal düzeyde bireylerin haklarının korunma durumu, dezavantajlı kesimlerin kanunlar önündeki temsil düzeyi, yasaların hak mefhumunu yeterince karşılayıp karşılamadığının belirlenmesi bağlamında sosyal hizmet uygulamasında değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Üç temel bilimin yanı sıra, sosyal politika, işletme, antropoloji, ekonomi vb. bilim dallarıyla da bilgi alış verişi içindedir.

Sosyal Hizmet bilgisi belirtilen bağlamda eklektik bilgidir. Bu bilgi sosyal hizmetin hem farklı bilim dallarından yararlanmasını hem de müdahalenin kapsamına göre içerik değiştiren bir bilgi kümesini ifade eder. Her bir olgu sosyal hizmette yeni bir bilginin oluşturulmasını

sağlamaktadır. Belirtilen bağlamda sosyal hizmet bilgisi ile uygulama bilgisi birbirini destekleyen, uygulamanın bilimsel bilgiyi birikimsel düzeye taşıdığı, birikimsel sosyal hizmet bilgisinin de mesleki uygulamalarda çözümü oluşturma bağlamında kolaylık sağladığı ifade edilebilir.

1.1. Sosyal Hizmet ve Kurumsal İlişki

Bir toplum içindeki bireylerin ortak ve temel ihtiyaçlarının (beslenme, barınma, korunma, hukuk, adalet, vb.) karşılanması amacıyla insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin ortaya koyduğu yerleşik davranış kalıplarının hepsi temel toplumsal kurumları ortaya çıkarır. Dolayısıyla kurumlar, kurallar bütünüdür ifade etmektedir. Toplumun temel kurumları arasında aile, ekonomi, siyaset, din, eğitim yer almaktadır. Bu kurumlar toplumda hâkim olan değer ve normlara göre şekillenmekte ve toplumun ortak bir malı olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yapıdaki farklılıklar kurumların da bir toplum içinde işlevsel olarak farklı düzeylerde yapılanmalarına neden olmaktadır. Kurumların işlevlerini yerine getirebilmeleri için örgütlere ihtiyaç vardır. Belirtilen bağlamda örgütler kurumların hayat kazandıkları merkezler olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun değerleri, ihtiyaçları, siyasi, ekonomik, dini kurumlarına ait kurallar bütünü ancak işlevsel olarak görev yapan örgütsel yapılanmalarla içerik kazanmakta ve toplumsal dinamizmi oluşturmaktadır.

Örgütler insanların belirli bir alanda iş yapmasını ve sosyal, ekonomik amaçların yerine getirilmesini sağlayan, bireyler tarafından oluşturulan, topluluklardır. Bir örgütün işleyişi, bir araya gelen her bir insanın, örgüte karşı görevlerini yerine getirmesiyle mümkündür. Belirtilen bağlamda örgütün her bir birimi belirli bir fonksiyonu yerine getiren işlevsel bir yapıya sahiptir. İnsanların bir toplum içinde bir örgütü oluşturma nedenleri çok farklı olmakla birlikte örgütün kurulmasının temelinde yatan faktör belirli bir ihtiyacın karşılanmasıdır. Belirtilen düzeyde bir toplumda var olan kurumsal düzeyde ortaya çıkan örgütler o toplumun temel yapısıyla ilgili bilgi vermektedir (Topal, Atay,2015: 9).

Sosyal hizmet en genel ifadesiyle, birey, grup ve toplum düzeyinde beliren sosyal sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla, mesleki ve bilimsel faaliyetlerde bulunan bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir. Belirtilen bağlamda sosyal hizmet örgütlerinin ortaya çıkış nedeni olarak da sosyal sorunların çözümlenmesine, toplumda refah sistemlerinin oluşturulmasına ve insanların bugünlerinin ve yarınlarının güvenle inşa edilmesine destek sağlayan birimler olarak değerlendirmek mümkündür. Sosyal hizmet örgütlerinin ortaya çıkışı dönemin toplumsal yapısıyla sıkı

bir ilişki içindedir. Sosyal hizmetin meslek olarak ortaya çıkma süreci Kut (1988: 8-9)'a göre;

“Sosyal hizmet’ in bir meslek olarak sosyal refah sistemi içinde yer alması, zaman açısından sosyal refah kurumunun gelişmesinden daha sonra gerçekleşmiştir. Belki de böyle bir mesleğe ihtiyaç duyulması refah sistemi içinde yer alan hizmetlerin belli bir gelişme aşamasında mekanik düzenlemelerden çok insancıl değerlerin giderek önem kazanması, hizmetlerin amacına ulaşabilmesi için bir takım bilgi, beceri ve davranışların gerekliliğini zorunlu kılmıştır. Sosyal hizmet mesleği, bu sistem içinde sorumlu çeşitli meslek ve disiplinlerin ihtisas alanları dışında kalan faaliyetlerin yerine getirilmesi için duyulan ihtiyacın bir sonucu olarak yorumlanabilir.” Sosyal hizmet mesleğinin işlevsel hale gelmesi, ancak hizmet kurumları içinde yürütülmesiyle mümkündür. Sosyal hizmet uygulamaları örgütsel bir yapılanma sürecinde ortaya koyulduğu zaman bir anlam kazanmaktadır. Sosyal hizmetin mesleki niteliği belirli bir örgütsel çerçevede denetlenebilme özelliğine sahiptir. Örgütsel yapılanmanın olmadığı bir mesleki uygulamanın denetlenebilme özelliği de bulunmamaktadır. Belirtilen bağlamda denetim örgüt içinde var olan mekanizmalarla gerçekleştirilmektedir. Toplumsal karmaşıklaşmanın artması ve geleneksel sosyal yapıların zayıflaması nedeniyle de sosyal hizmetlerin örgütsel ve sürdürülebilir bir yapılanmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Bu yapı içinde en önemli aktör sosyal çalışmacıdır. Sosyal çalışmacı günümüzde ancak özel veya kamusal bir örgüt içinde mesleki faaliyetlerini yürütebilmektedir. Bu düzeyde örgüt sosyal çalışmacının uygulamalarında destek sağlayan bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu destek mesleki uygulamalarda sosyal çalışmacıya güven sağlamak ve toplumsal etkinlik alanında, örgütsel düzeyde, mesleki uygulamanın sınırlarını çizmektedir (Kongar,1972: 64). Sosyal hizmet örgütlerinin temel işlevleri arasında;

- Toplumda yaşayan dezavantajlı kesimlerin sorunlarına çözüm üretmesi,
- Hizmetlerin sürdürülebilir bir düzeyde plan ve program çerçevesinde devamlılığının sağlanması,
- Hizmetlerin uygulanabilmesi amacıyla oluşturulan yapıların örgüt içi ilişkileri, politikaları ve meslek elemanlarının rollerini etkilemesi,
- Toplumsal değişimlere karşı örgütün yeni işlevlere sahip olması,
- Örgüt içinde görev yapan sosyal çalışmacıların örgüt politikalarına bağlı olması,

- Örgütsel, kültürel ve mesleki değerlere bağlı olarak hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi yer almaktadır (Perlman, 1957: 40-52; Aktaran: Kongar, 1972: 64-65).

Her bir örgütte olduğu gibi sosyal hizmet örgütlerinin de faaliyetlerine devam edebilmesi için maddi kaynaklara gereksinimi bulunmaktadır. Kurum ve personel giderlerinin karşılanması, hizmetlerin geliştirilmesi, yeni politikaların hayata geçirilmesi gibi süreçler ilk eden yeterli düzeyde maddi kaynaklı gereksinimlere ihtiyacı ortaya koymaktadır. Kamu kurumlarında devlet bütçesinden ayrılan paylarla bu ihtiyaç giderilmektedir. Sosyal hizmet örgütlerinin işlevlerinin yerine getirebilmesine etki eden diğer bir faktör de meslek elemanlarının örgüt politikaları ile uygulamaya koyulan işlevlere uygun mesleki sunumları gerçekleştirebilmesidir (Altındağ, 2011: 8-17).

Sosyal hizmet örgütlerinde belirlenmesi gereken hususlar arasında;

- Her bir kamusal sosyal hizmet örgütünün bürokratik bir yapısı vardır. Bürokratik yapı içerisinde oluşan hiyerarşik düzen ve sınırlılıklar sosyal çalışmacıları ve hizmet alan kesimleri engelleyebilmektedir. Bu durum birey odaklı müdahaleleri sınırlandırabilmektedir. Belirtilen bağlamda kamu sosyal hizmet örgütlerinin hizmet uygulamalarında talebe uygun esnek yapılanmaların oluşturulması gerekmektedir.

- Sosyal hizmet örgütünün sosyal hizmet alanlarından hangisi üzerine odaklandığı, neyin değişime tabi tutulacağı, zorluklarla başa çıkma yöntemlerinin neler olduğu, belirli bir döneme ait sosyal hizmet uygulamalarının maliyetinin ne olacağı belirlenmelidir.

- Sosyal sorunun nereden kaynaklandığı, kurumda karar alma organlarının kimler olduğu, uygulamaların zamansal boyutunun ne olacağı, yapılan sosyal hizmet uygulamalarıyla, merkezi hükümet tarafından uygulanan sosyal refah politikaları arasındaki uyumluluk düzeyi, kurumun gerek hizmet sunumunu gerçekleştirdiği kesimlere ve gerekse de hizmet içi eğitime olan katkısı, önemli görülmektedir (Kut, 1988: 75-80).

Belirtilen hususlar bir sosyal hizmet örgütünün kuruluş amacına uygun faaliyet gösterebilmesi için gerekli olan süreçleri ifade etmektedir. Öne çıkan noktaların yanı sıra kurumsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi, ortaya çıkan yeni sosyal sorunların çözümlenebilmesi için başta eğitimli personel ihtiyacının giderilmesi gerekmektedir. Örgütsel yapılanma sosyal hizmetin uygulanabilmesini sağlarken, sunulan hizmetlerin sosyal sorunlara ait çözüme katkısı mesleki uzmanlaşmayı sağlayan eğitim kurumlarının varlığı ve mesleki eğitim almış personellerin hizmet sunumlarında görev almasıyla mümkündür.

1.2. Meslek Elemanı ve Sosyal Hizmet Eğitimi

Sosyal hizmet mesleği ve bilimi modern toplumlarda ortaya çıkan karmaşık sosyal sorunların çözümlenebilmesi için faaliyette bulunmaktadır. Belirtilen bağlamda sosyal hizmet mesleği farklılıkları içinde barındıran bir yapıya sahiptir. Sosyal çalışma farklı yaşam deneyimlerine sahip bireylerin sorunlarını bütüncül bir bakış açısıyla çözüme kavuşturmak için mesleki faaliyetlerini yürütmektedir. Modern toplumlar, göç, nüfus artışı, kentleşme, çekirdek aile, yoksulluk, işsizlik, yaşlanma, kadın ve çocuk emeği, şiddet, madde bağımlılığı, suç gibi sosyal sorunların yoğun olarak yaşandığı toplumlar olarak karakterize edilmektedir. Bu durum sosyal dokuda ortaya çıkan bireyleşme, rekabet, yalnızlık, hedonizm, sapkın davranış gibi toplumun sosyal dokusunu zedeleyen süreçlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Geleneksel yapıda var olan dini uygulamalar ve yardım severlik duygusuyla yapılan yardımlar modern toplumda ortaya çıkan sosyal sorunları çözüme kavuşturma bağlamında yetersiz, sürdürülebilirlikten yoksun, kişileri kapsama bakımından da sınırlıdır. Bu durum sosyal yardım ve hizmetlerde örgütlü, sürdürülebilir, devlet finansmanıya kaynağının oluşturulduğu, bir toplum içinde yaşayan bütün bireylerin eşit şartlarda kaynaklardan yararlanabileceği ve mesleki uzmanlık çerçevesinde bireyin yaşamında olumlu değişimler sağlayıcı, dönüştürücü uygulamaların yaygınlaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Mesleğin ortaya çıkışı toplumsal gereksinimlere göre şekillenerek, sosyal refah uygulamaları öncesi dönemde tümüyle din adamları ve gönüllüler yardımı ile yürütülen bir uygulama alanı olarak görülürken, karmaşık sorunların toplumsal düzeni tehdit eder hale gelmesi profesyonelleşme ihtiyacını doğurmuştur. Artan (2011)' a göre bu süreç sonunda devlet, sosyal politikaların etkili bir aracı olarak, sosyal hizmetin bugünkü gelişimini sağlayan, temel işlevsel mekanizma haline gelmiştir. Devlet sosyal hizmetlerin ve sosyal çalışma mesleğinin işlevlerine ve işlerliğine sürdürülebilirlik ve yasal zemin sağlanmasında düzen getirmiş ve sosyal hizmetler devletin benimsediği politikalar arasında yer almıştır.

Devlet eliyle yürütülen sosyal hizmetler, bir meslek haline dönüşmüş ve mesleki uygulamalarda eğitimli sosyal çalışmacılar istihdam edilmeye başlanmıştır. Belirtilen bağlamda mesleğin temel hedefi, kavramsal, kuramsal ve uygulamaya yönelik mesleki bir zemin oluşturmak ve bu yolla insan ve toplumun temel değişim dinamiklerini belirleyerek ortaya çıkan sorunları tespit etmek, açıklamak ve çözüme kavuşturmak olmuştur. Bu süreç, sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanlarının belirlenmesini, yönteminin oluşturulmasını ve meslek personellerinin taşınması gereken niteliklerinin neler olması gerektiğini ortaya koymuştur.

Mesleki eğitimin temelleri gönüllülere verilen seminer, kurs vb. eğitimlerle atılmış ve bu tür uygulamalar giderek yaygınlaştırılmıştır. İlk sosyal hizmet eğitimi 1873 yılında, Londra’da gönüllülerin eğitilmesi amacıyla, Oktavia Hill tarafından başlatılmıştır (Kut,1988: 85). 1890 yılında Southwark’ taki Kadın Üniversite Yerleşimi eğitim kursları sosyal çalışma eğitimi alanındaki ilk uygulamalar arasında yerini almıştır. İlk sosyal bilimler okulu 1903 yılında Liverpool’da kurularak, bu eğitim üniversite sistemi tarafından da tanınmıştır. 1907’de Brimingham Üniversitesi’nde diploma kursu açılmıştır (Manshardt, 1941:12-22). ABD’de hayır organizasyonları tarafından kurulan New York Hayır Cemiyeti’nin1898-1904 yılları arasında 3 ve 8 aylık programlarla 30 meslek elemanının yetiştirilmesiyle başlamıştır. Cemiyet günümüzde Colombia Üniversitesi Sosyal Çalışma Okuluna dönüştürülmüştür. 1899 yılında Hollanda’ da sosyal çalışma okulu (Institute for Social WorkTraining) kurulmuştur.2 yıl süreyle eğitim veren okul teorik eğitimlerin yanı sıra uygulama derslerine de ağırlık vererek sosyal yardım ve hizmet alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara eğitim konusunda destek sağlamıştır. 1940’lı yıllara kadar çeşitli ülkelerde, başta Avrupa ve ABD olmak üzere Şili, Hindistan, Güney Afrika ve Mısır’da ilk sosyal hizmet okulları açılmıştır (Tufan, Koşar, 1999; Aktaran: Yolcuoğlu, 2017:147).

Bilimsel düzeyde meslek elemanı yetiştirilmesi yönünde öğrencilere temel beceri düzeyinde yerel dil bilgisi ve rapor yazma becerisi, yabancı dil, tarih, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, istatistik, sağlık, kültür, sanat gibi pek çok alanda insan doğasının çeşitli yönlerine dair bilgi kazandırılmaktadır. Teorik bilgilerin yanı sıra öğrencilerin çeşitli mesleki kurumlarda staj yaparak, süpervizör eşliğinde mesleğin ayrıntılarına dair vaka düzeyinde mesleki uygulama bilgisine sahip olmaları sağlanmaktadır. Sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelinde, eklektik bilginin oluşturulması, oluşturulan bilgilerin mesleki müdahalelerde kullanılması, mesleki uygulamaların insan onuru temelinde sosyal adaleti sağlayıcı, sosyal barışı tesis edici düzeyde kullanılması mesleğin insan hakları temelinde yürütülmesini sağlamaktadır.

Sosyal hizmet eğitiminin amacı diplomaya sahip ehliyetli meslek elemanları yetiştirilerek mesleki uygulamalarda etkinliğin artırılmasını sağlamaktır. Eğitim programları kapsamında öğrencilere planlama, değerlendirme, müdahale etme ve araştırma düzeyinde toplumda var olan grupların kendi içinde ve gruplar arasındaki farklılıkların anlaşılması öğretilmekte ve birey düzeyinde sosyal hizmet öğrencilerinin farklı geçmişleri olan bireylerle mesleki müdahalelerde bulunurken strateji

geliştirme ve tasarlama yeteneği kazandırılmaktadır (Yıldırım, Yıldırım, 2008: 42-45).

Birleşmiş Milletler (BM) Örgütünün 1958 yılında yayınladığı 3. Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmasına göre sosyal çalışma eğitiminin temel öğeleri arasında;

1. Bireylerin biyo-psiko-sosyal yönden incelenmesi,
2. Toplumun her düzeyde, teorik, sistemsel, felsefi, kültürel, olarak incelenmesi ve gruplar arasındaki ilişkiler ile toplumun sağlık düzeyi, toplumsal değişimin yönü ve hızı,
3. Sosyal Çalışmanın bilimsel temeli bağlamında kuramsal temeli, örgütsel işleyişi, uygulama düzeyi, kapsamı, felsefesi yer almaktadır (babel.hathitrust.org).

BM'nin sosyal çalışma eğitiminin temellerine dair sınıflandırılması dönem itibariyle sosyal hizmet örgütlenmesini oluşturmamış ülkelerde hareket noktası niteliğindedir. Birinci madde kapsamında sosyal sorunların bütüncül düzeyde ele alınması gerektiği, ikinci düzeyde toplumsal farklılıkların değerlendirilerek toplumsal dinamiklerin anlaşılmasının sosyal hizmete geniş bir perspektif kazandırdığı, üçüncü düzeyde ise ilk iki düzey üzerine temellendirilmiş sosyal çalışma mesleğinin içeriğinin oluşturulması gerektiği belirtilmektedir.

Temel ön lisans, lisans ve yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlayan sosyal çalışmacılar sosyal hizmetin her alanında kamusal, özel ve sivil toplum kuruluşlarında görev alabilmektedir. Günümüzde sosyal çalışma eğitimi tamamlamış sosyal çalışmacılardan beklenen görevler arasında, ön lisans düzeyinde sosyal hizmet yardımcısı, insani hizmetler yardımcısı, toplum hizmetleri yardımcısı gibi ara eleman niteliğinde, mesleğin pratiklerine sahip, sosyal çalışmacıların mesleki uygulamalarında destek sağlayan, bir rolü üstlenmektedir. Lisans düzeyinde eğitim akademik ve uzmanlık öncesi seviye olarak görülmektedir, ancak yüksek lisans düzeyindeki sosyal çalışmacıların sayısının, sosyal hizmetlerin örgütleniş sürecinde, az olması nedeniyle, lisans eğitimi tamamlayarak görevlendirilen sosyal çalışmacılara da uzmanlık düzeyinde eğitim verilmesi gerekliliği doğmuştur (Sheafor, Horejsi, 2012; 75-82). Lisans eğitiminin amaçları arasında mezun olan meslek elemanlarını uzmanlık eğitime hazırlamanın yanı sıra toplumsal sorunların çözümlenmesinde öğrencilere bütüncül bakış açısını kazandırılmaya çalışılmaktadır. Farklı düzeylerde ortaya çıkan sosyal sorunların niteliğine göre mikro, mezo ve makro düzeylerde müdahale yöntemlerine ait pratik beceriler kazandırılması da programın amaçları arasındadır. Örgüt faaliyetlerini geliştirme ve örgüt politikalarına uygun

hizmet sunumunu gerçekleştirmek bu düzeydeki eğitimi almış sosyal çalışmacılardan beklenen örgütsel düzeydeki beklentilerdir (Zastrow, 2010: 156-158).

Lisansüstü düzeyde iki yıllık akademik çalışmayı kapsayan eğitim, lisans eğitimi temelinde daha ileri seviyede beceri ve yetenek kazandırmak amacıyla oluşturulan programlardır. Programda alan uygulamasının yanı sıra öğrenci çeşitli sosyal hizmet alanlarının birinde uzmanlık alanı seçer ve bu alanda öğrencinin bilgi ve becerisini geliştirecek dersleri alması gerekir. Uzmanlık alanları arasında politika analizi, planlama, araştırma, yönetim, topluluk örgütlenmesi, birey ve gruplarla uygulama becerisi, program geliştirme, aile ve sağlık hizmetleri yer almaktadır (Yıldırım, 2008: 45-47).

Doktora eğitiminin amacı;

- Sosyal hizmet alanında yeni bilgileri üretebilen ve eleştirel olarak değerlendiren,
- Disiplinin mirası olan en önemli fikirleri ve bulguları koruyan,
- Bilginin disiplini ve daha geniş dünyayı nasıl dönüştürdüğünü anlayan,
- Bilgilerini diğerlerine sorumlu bir şekilde ileten bilim adamı ve toplumsal refah programlarını geliştirici bireyler olarak yetişmesini sağlamaktır (www.gadephd.org).

Eğitimin her aşamasında gerekli donanıma sahip olarak mezun olan sosyal çalışmacılar, hizmet alan bireylerin sorunlarını çözerek toplumun ihtiyacı olan hizmetleri geliştirmeleri gerekmektedir. Belli alanlarda daha fazla bilgi, beceri ve deneyime sahip olan sosyal çalışmacıların, özellikle lisansüstü programlardan mezun olanların, uzmanlık alanlarıyla ilgili mesleki uygulamalarda bulunmaları sosyal hizmetlerin problem çözücü yönünün ortaya çıkmasında daha etkilidir, bu durum aynı zamanda hizmetlerin kalitesinin artmasına da katkı sağlamaktadır. Sosyal çalışmacılar mesleğin etik değerlerini, işlevlerini, amaçlarını, doğasını, çalıştığı kurumun vizyon ve misyonunu, mesleki sorumlulukları ile rollerini, yasal mevzuatı, hizmet sunumunu yaptığı çevrenin kültürel özelliklerini özümsemeli, uygulamalarını bu kriterler çerçevesinde gerçekleştirmelidir.

2. Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmetler

Batıda sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmek amacıyla oluşturulan sosyal politika uygulamaları sonucunda, sosyal güvenlik kapsamı altında ortaya çıkan sosyal yardım ve hizmet

uygulamaları, Türkiye’de batıdaki modern tarzdaki uygulamaların gelişiminden yarım asır sonrasına dayanmaktadır (Akyıldız, 2018: 158).

Türkiye’de kamusal sosyal hizmetlerin doğuşu, dolaylı olarak, imparatorluk bakiyesi dernek, vakıf örgütleri ile yerel yönetimler ve yardım sandıkları²¹ aracılığıyla yapılmasına rağmen devletin, modern anlamda, örgütsel düzeyde, yasal olarak kabul edilmiş, sosyal hizmetleri uygulamaya koyması 1950’li yılların sonlarına rastlamaktadır.

Türkiye’de gerek sosyal hizmetlerin örgütlenmesinde ve gerekse de eğitilmiş meslek elemanlarının yetiştirilmesinde Batıdaki uygulamalara göre geç kalınmıştır. Bu durumun nedenleri arasında;

- Ülkede sanayileşmenin daha geç dönemlere rastlamış olması,
- Kurtuluş savaşı sonrası, gelişim hamlesinin oluşturulamaması,

2¹ 11 Mayıs 1921’de 114 Sayılı “Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafi-ı Umumiyesine Olarak Furuhtuna Dair Kanun”, 23 Eylül 1921 tarihinde çıkarılan 151 Sayılı Kanun “Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amalesinin Hukuna Müteallik Kanun”,

Himaye-i Etfal Cemiyet-i 1917’ yılında İstanbul’da kurulmuş olup daha sonra Çocuk Esirgeme Kurumu olarak faaliyetlerine devam etmiştir. 2. Abdülhamit döneminde sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında birçok kurumun açılması sağlanmış ve yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal yardım ve hizmet uygulamalarının temellerini oluşturmuştur.

- Ülkede yoksulluğun toplumun genelini etkileyen bir süreç olarak yaşanması,
- Demokratikleşmenin ve insan haklarının yaygınlaştırılmaması,
- Sosyal devlet olma yolunda yasal düzlemde gerekli düzenlemelerin bulunmaması, (Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008: 22-25, Aktaran: Atış, Çütçü, 2016: 429).
- Yeni kurulan devletde siyasal erkin sosyal tabana yayılmış politikalarından ziyade ideolojik temelli uygulamalara yönelmiş olması, gösterilebilir.

Sosyal hizmetlerin devlet eliyle yürütülmesinin bir gereklilik olarak ortaya çıkaran oluşumlar ile sosyal hizmetlerin örgütlenmesinin

Türkiye’de geç olmasının nedenleri arasında benzerlik bulunmaktadır. Nedenler arasında özellikle;

- Kırsal yoksulluğun ülkenin genel bir kaderi haline gelmesi,
- İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlere göçün olması,
- Kentsel bölgelerde gecekondulaşmanın yaygınlaşması,
- Batıda uygulanmakta olan sosyal güvenlik tedbirlerinin özellikle

2. Dünya Savaşından sonra kapsamının genişlemesi,

- Yabancı kaynakların ülke ekonomisine kazandırılması sonucu reformist yatırımların yaygınlaştırılması,
- Mevcut yardım kuruluşlarının yetersizliği,
- Yardım kuruluşları arasında işbirliğinin bulunmaması,
- 1946 yılında Demokrat Parti (DP)’nin seçimleri kazanarak Türkiye’de çok partili hayata geçişi sağlaması ve ülkede demokrasi ve insan haklarının temellerinin atılması, öne çıkmaktadır.

Ülkenin parlamenter sisteme dayalı çok partili hayata geçişi ile birlikte (Dilipak, 1990: 153), özellikle iki Dünya savaşının Türkiye üzerindeki olumsuz etkilerinin hafifletilmesi amacıyla bir dizi reformist politikalar, dönemin DP iktidarının hükümet programında yerini almıştır. Programın 5. Maddesinde adalet, dayanışma, insanlık onuru, işsizlik, yaşlılık, hastalık, engellilik, sosyal yardım vb. kavramlar, dönemin koşulları itibariyle kavramlara yüklenen anlamlar, bir toplumun gelişmesi ve demokratikleşmesinin ana temel argümanları olarak görülmekteydi (Kanca, 2012, 50).

Dönemin ağır koşullarının tasvir edilme süreci ve Türkiye’de sosyal hizmet örgütlenmesinin temellerinin atılmasının hangi gerekçelerle oluşturulacağına dair kanun tasarısı metninde açıkça ifade edilmektedir. 29 Nisan 1955 tarihli Başvekil merhum Adan Menderes imzasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine sunulan Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmasına dair kanun tasarısı metnine göre ülkede yaşayan insanların sosyal hizmetlere olan ihtiyacı;

“1945 nüfus sayımına nazaran memleketimizde kör, çolak, topal, sağır, dilsiz gibi sadece duyu ve hareket âzası sakatlıklarıyla malûl 140 000 kadar insan vardı. Daha sonraki nüfus sayımlarında bunların miktarı verilmemekle beraber bu gibi malûllerle birlikte müzmin kalp hastalığı,

müzmin böbrek hastalığı, müzmin romatizma, akıl arızaları, verem ve sair malûl edici hastalıklar dolayısıyla iş göremiyenler ve cemiyete yük olanların sayısı milyonu bulur. Bundan maada işsiz güçsüz dolaşanlar, dilenenler, hırsızlık ve fuhuş gibi fena yollara düşmek tehlikesine mâruz bulunanlar ve hattâ bu hususta istifadesi olanlarca bu gibi antisosyal hayat tarzına teşvik edilenler ve bilgisizlik yüzünden yoksulluk çekenler de memleketimizde az değildir. Halbuki modern sosyal hizmet usulleriyle bu kimseleri verimli ve hayatlarını kazanan vatandaşlar haline getirmek; bu suretle hem millî geliri artırmak, hem sosyal hayatı müspet şekilde inkişaf ettirmek, hem de vergi mükelleflerini çoğaltmak mümkündür ve lâzımdır. 1952 den beri bilhassa iyileşmiş verem hastalarım, sıhhi durumlarıyla mütenasip bir işte çalıştırmak üzere, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletince mahdut sahada kurulan rehabilitasyon merkezleri bu hususta ümit verici faaliyetler göstermektedir. Memleketimizin yukarda arz olunan ihtiyaçları ve beynelmilel teşkilât ve eksperlerin de bunlara inzıam eden ikazları Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletinin kanuni vazifeleri arasında bulunan sosyal hizmet mevzulunun ele alınmasını zaruri kıldığından...” açıklandığı şekilde ifade edilmiştir (www.tbmm.gov.tr). Tasarıda toplumda yaşayan dezavantajlı kesimlerin, nüfus sayımına dayanarak, nitelik ve nicelik olarak özelliklerine dikkat çekilmekte ve toplumsal barışın sağlanarak ülke beşeri sermayesinin verimli kılınması, ülke kalkınmasının sağlanması için bir zorunluluk olduğu belirtilmektedir. Ayrıca sosyal hizmetlerin bir ülkenin kalkınmasındaki oynadığı rol ve temel amaçları üzerine açıklamalarda bulunmaktadır. Belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi ve yoksulluğun nedenlerinin araştırılması maksadıyla;

“Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletine, gerek sair alâkalı vekâletlere sosyal hizmet mevzuunda iş birliği etmek, memleketimizdeki mevzuatın sosyal hizmet sahasındaki vereceği imkânları araştırmak, memleketimize en faydalı olmak üzere icabeden sosyal hizmet şekilni tesbit etmek, hayır cemiyetlerinin faaliyetini koordinasyona rapt ve icabeden hususlarda kendilerini tenvir etmek ve aynı zamanda sosyal yardımcı yetiştirmek üzere faaliyete geçilmesini tensibetmiştir.” enstitünün kurulması gerekçeli olarak belirtilmiştir (www.tbmm.gov.tr). Ülkemizde sosyal hizmet örgütlenmesinin gerekliliği Birleşmiş Milletlerin ve Dünya Bankasının uzmanlarının ülkemizde yaptıkları gözlemlere dayalı oluşturdukları raporlar çerçevesinde belirtilmektedir. Kanun tasarısı 1959 yılında kabul edilmiştir (Buğra, 2008: 171).

2.1. Sosyal Hizmetler Enstitüsü

22 Haziran 1959 tarihli 10233 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 12 Haziran 1959 tarihinde kabul edilen 7355 sayılı kanuna göre Sosyal Hizmetler Enstitüsünün kurulması yasal olarak karara bağlanmıştır. Bu kanuna göre enstitünün görevleri arasında;

- Yoksulların incelenmesi, ülke genelinde yoksulluğun sebeplerinin araştırılması, yoksul kesimlere uygulanacak sosyal hizmet uygulamalarının planlanması,
- Sosyal dışlanmaya uğrayan bireylerin toplumun birer paydaşı ve topluma katkı sağlayacak bireyler haline getirilmesi,
- Sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan okul öncesi ve okul çağındaki çocuklar ile bedensel, zihinsel ve ruhsal yönden engelli olan çocukların ve gençlerin korunmasına, bakılmasına ve yetiştirilmesine uygun sosyal hizmet programlarının oluşturulması, bu alanda hizmet veren diğer dernek ve vakıflarla, çocuk ve gençlere destek verilmesi amacıyla, bilgi paylaşımının yapılması,
- Resmî ve özel rehabilitasyon merkezlerinin çalışma programlarının oluşturulması ve merkezler arası işbirliğinin sağlanması,
- Resmî ve özel bütçeli örgütler ile sosyal yardım işleri ile ilgili dernek ve diğer işletmeler arasında koordinasyonun sağlanması,
- Ülke ve Dünya genelinde sosyal hizmetler alanındaki gelişmelerin, yasal mevzuatın takip edilmesi, memleket gerçekleriyle uygun olanların yerel mevzuata eklenerek, ülkede gerek uygulanmakta olan ve gerekse uygulanacak olan sosyal hizmetlerin teknik, idari ve niceliksel durumuna ilişkin alan araştırmaları yapılarak, verilerin toplanması,
- İlgili paydaşların sosyal hizmetler konusundaki farkındalığının artırılması amacıyla gerekli yayınların ve çeşitli faaliyetlerin yapılması,
- Ülke genelinde belirtilen sosyal hizmetler faaliyetlerinin mesleki uygulamalarla devamını sağlayacak, meslek elemanlarının yetiştirilmesi için, sosyal hizmet mütehassıslarıyla, sosyal yardımcıları, orta ve yüksek düzeyde eğitim vermek amacıyla, sosyal hizmet akademisinin kurulması,
- Sosyal Hizmet Enstitüsünün uygulamalarının şekillenmesine ilişkin mevzularının görüşülmesi ve karara bağlanması amacıyla sosyal hizmet danışma konseyinin kurulması, yer almaktadır (www.resmigazete.gov.tr).

Enstitünün görevleri değerlendirildiğinde öne çıkan hususların araştırma, yayın, eğitim ve toplumsal bütünlüğün sağlanması ile çocuk ve

gençlerin korunması olduğu görülmektedir. Günümüz toplumlarında sosyal barışın sağlanmasında en etkili araçlardan biri olan sosyal hizmetlerin, kanun kapsamında, özellikle çocuk ve gençlerin yarınlara beden ve ruhen daha sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini temel görevleri arasında görmesi önemlidir. Yenilikçi bir yapıyı temsil eden kanun maddeleri dünden bugüne Dünyadaki refah alanındaki gelişmelerden yola çıkarak yerel mevzuatın ve uygulamaların reforma tabi tutulması bağlamında modern bir yapılanmayı temsil etmektedir. Enstitünün teşkilat yapısı, enstitü müdürü, müşavir, umumi sosyal hizmetler, tıbbi sosyal hizmetler, sosyal hizmetler etüt, dokümantasyon ve istatistik şubeleri ile sosyal hizmetler akademisinden oluşmaktadır. Birim düzeyinde yapılan tasniflerde öne çıkan hususun genel sosyal hizmetler ile tıbbi sosyal hizmetlerin ayrılaştırıldığı görülmektedir. Bu ayrılaştırma günümüzde sosyal hizmetler alanında birden çok uzmanlık alanlarının ortaya çıktığı değerlendirildiğinde, geleceğe ışık tutan ve uzmanlaşmayı salık veren bir sosyal hizmet yapılanmasının ihtiyaca binaen oluşturulması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kanunun bilimsel temele dayanması sosyal hizmet temel kanununun önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Kanunun oluşturulma amacı ülke gerçekleri, Dünyadaki gelişmeler ve BM uzmanlarının Türkiye’de sosyal hizmet örgütlenmesinin oluşturulması üzerine tavsiyeleridir. Belirtilen gerekçeler ve eğitimli sosyal hizmetler elemanlarının yetiştirilmesinin mesleki ve bilimsel bir temelde Akademi çatısında yapılması bu temeli güçlendirmektedir. Enstitünün kurulmasına dair kanun, Türkiye’de kamusal sosyal hizmetlerin örgütlü bir biçimde uygulanabilmesi bağlamında oluşturulan önemli bir başlangıç noktasıdır.

2.1.1. Sosyal Hizmetler Akademisi

Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin başlamasında Birleşmiş Milletler Sosyal Refah Müşavirliği önemli bir yere sahiptir. BM uzmanlarının hazırladıkları raporlar kapsamında Sosyal hizmet eğitiminin örgütsel bağlamda ele alınarak gerekli teşkilatlanmanın sağlanmasını öngörmeleri kurumsal düzenlemelerin başlatılmasına katkı sağlamıştır. Belirtilen bağlamda 7355 sayılı kanunun 9. Maddesinde Sosyal Hizmetler Akademisinin kurulması kabul edilmiştir (Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008: 22-25). Kanun maddesinde akademinin, sosyal hizmet mütehassısları ile yardımcı eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla lise ve üniversite düzeyinde eğitimlerin verilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Eğitimin içeriği ve hedefi, öğrencilerin hem teorik bağlamda mesleğin temel bilimsel bilgisi hem de uygulamalı mesleki becerilerin kazandırılması amacıyla beceri temelinde kazanım sağlamaktır. Akademi temel eğitimin verilmesinin yanı sıra sosyal hizmet

alanlarında çalışanların mesleki eğitim ve gelişimlerinin sağlanabilmesi amacıyla mesleki kurslar düzenleme görevi bulunmaktadır (www.resmigazete.gov.tr).

Sosyal hizmet müdahalesi gelişigüzel uygulamalardan ziyade belirli aşamalardan geçerek sonuca ulaşmayı hedeflemektedir. Belirtilen bağlamda belirli bir sosyal soruna ait yeterli düzeyde araştırma bilgisine, araştırmalardan elde edilecek bilgilere göre sorunu tespit etmeye, tespit edilen sorunun çözümüne yönelik planlamanın yapılmasına, planın uygulanmasına ve uygulama aşamasında müdahale planında gerekli revizyonların yapılmasına ve sorunun çözümüne dair kapsamlı bir değerlendirme becerisine sahip olmak gerekmektedir. Bunun yanı sıra sorun yaşayan bireylerin biyo-psiko-sosyal yönden değerlendirilmesine ve sorunlarının bütüncül bağlamda çözümlenmesine ihtiyaç vardır.

Sosyal hizmetler akademisi Türkiye’de 1961 yılında açılarak belirtilen ihtiyaçların karşılanması noktasında önemli bir boşluğu doldurmuştur. Akademi sosyal hizmet eğitiminin kamusal bağlamda örgütlenmesi noktasında önemli bir yere sahip olmuştur. Akademi 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü çatısı altında çalışmalarını sürdürmüştür (www.idealsosyalhizmet.com). Belirtilen vasıfları taşıyan meslek elemanlarını yetiştirmek amacıyla faaliyetlerine devam eden akademi, 1965 yılında ilk mezunlarını vermiştir. Mezunlar sağlık ve adalet bakanlıkları ile akademide görev yapmaya başlamışlardır (www.shudernegi.org). Akademinin kurulmasını takip eden yıllarda 1967’de Hacettepe Üniversitesine bağlı Sosyal Çalışma Yüksekokulu açılmıştır. 1982 yılında her iki eğitim kurumu birleştirilerek Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu olarak faaliyetine devam etmiştir (Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008: 22-25).

2.1.2. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü

Türkiye Cumhuriyeti 1961 anayasasının başlangıç kısmında, insan hak ve hürriyetlerine, milli dayanışmaya, sosyal adalete, demokrasi temeline dayanan bir idare şekli salık verilmektedir. Birinci kısım ikinci maddede, devletin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Anayasanın onuncu maddesinde, bireylerin bütünlüğünü etkileyecek sosyal engellerin kaldırılacağı, on dördüncü maddesinde, vatandaşların yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı olduğu açıklanmaktadır. Otuz beşinci maddede, hükümetin ve yetkili organlarının ailenin ve çocuğun korunması yönünde tedbirler alması gerektiği ve ilgili kurumların kurulmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Kırk dokuzuncu maddede, devletin yoksul ve dar gelirli vatandaşların sağlık yönünden

zarar görmemeleri için barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla gerekli tedbirlerin alınması gerektiği, ellinci maddede de imkânı olmayan çocuklar ile özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim hizmetlerinden yararlanması için gerekli desteklerin verileceği, belirtilmektedir (www.tbmm.gov.tr).

Anayasada değinilen sosyal hakların sağlanması amacıyla zorunluk haline gelen ve ülke genelinde örgütlü bir sosyal hizmetler ağının kurulabilmesi ve var olan yardım ve hizmet kurumlarının denetim, koordinasyonlarının sağlanabilmesi için bir takım uygulamalar başlatılmıştır. 30 Nisan 1963 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan, 25/04/1963 tarihinde kabul edilen, 225 sayılı Kanun kapsamında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı teşkilat yapısına Verem Savaş Genel Müdürlüğü, Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü, Sosyalleştirme Dairesi ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü dâhil edilmiştir. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi kapsamında ülke genelinde sağlık ve sosyal hizmetler alanında, toplumun geniş kesimlerinin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hizmetler yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Belirtilen bağlamda, kanun kapsamında, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün görevleri;

- Sosyal yardım ve sosyal güvenlik alanında ihtiyaç duyulan her türlü düzenlemelerin yapılması ve konuya ilişkin idari düzenlemelerin yapılması,
- Korunmaya muhtaç çocuk, engelli ve yaşlıların bakım, korunma ve niteliklerini olumlu yönde artırıcı düzenlemeler ile rehabilitasyonlarının sağlanması,
- Çalışma yetisini kaybetmiş olan bireylerin sosyal güvenliklerinin sağlanması,
- Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün çalışmalarının yürütülmesi ve gerekli denetimlerinin sağlanması olarak açıklanmıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr>).

Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün kuruluşu gerek enstitünün ve gerekse de akademinin çalışmalarının tek bir çatı altında toplanmasını sağlamış ve hizmetlerin yürütülmesinde çok başlılığı ortadan kaldırmıştır. Diğer başlıklar altında açıklanan enstitü ve akademinin görevlerinin de müdürlük tarafından yürütülmesi ülke sosyal hizmetleri açısından kapsamlı uygulamaların devlet garantisinde, bakanlık çatısı altında, genel müdürlük düzeyinde, ele alınması bağlamında önemlidir. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler Akademisi’nin faaliyetleri 1983 tarihinde 2828 sayılı kanunla kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kapsamında

yürütülmüştür. İki kurumun çalışmaları belirtilen bağlamda sonlandırılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de kamusal düzeyde modern sosyal hizmet uygulamalarının temelini oluşturan Sosyal Hizmet Enstitüsü, Sosyal Hizmet Akademisi ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, dönem koşulları itibarıyla, günümüzde akademik çalışmalara yeterince dâhil edilmemiştir. Döneme ait araştırma eksikliği Türkiye’de sosyal hizmetlerin kuruluşunun temellerinin sosyal, siyasi ve Dünyadaki gelişmeler bağlamında aydınlatılmasını engellemektedir. Siyasi, tarihi ve konjonktürel bağlamın yanı sıra döneme ait sosyal hizmetler genel müdürlüğü faaliyet raporlarına erişilme sorunu, kuruluş sonrası kurumların faaliyetleri hakkında yeterince bilgi edinilmesini engellemektedir. Ayrıca üç kurum üzerine yapılan açıklamalar ise genel bilgilerden öteye gitmemektedir.

Sosyal hizmetlerin Türkiye’de geç örgütlenmesinin altında yatan temel sebep, sosyal hakların Anayasal bir zorunluluk düzeyinde, 1961 Anayasasına kadar, devletin bir görevi olarak görülmemesidir. Ülkede yoksulluğun hâkim olması noktasında kaynak sağlama sorunu, demokrasinin aksak işlemesi, gibi nedenler de bu durumu desteklemektedir. Belirtilen bağlamda ülke genelinde bulunan ve temelleri Osmanlı Devletine dayanan sosyal yardım uygulamalarının bulunmasına rağmen, modern anlamda örgütlü, programlı eğitim temelinde, bilimsel düzeyde sosyal sorunların çözümlenmesi mümkün olmamıştır. Türkiye’de adı geçen üç kurumun da belirtilen bağlamda sosyal hizmetlerin temellerinin gerekli araştırmalara tabi tutulması ve önemi vurgulanmalıdır. Bu araştırma, bir nebze olsun, bu amacı gerçekleştirmeye hizmet etmektedir.

Kaynakça

- AKYILDIZ, Y. (2018). Sosyal Yardım Uygulamalarında Paradigma Değişimi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 65 Ocak - Şubat 2018. Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – Kırgızistan.
- Altındağ, Ö. (2011). Sosyal Hizmetin Doğası Ve Amaçları. *Journal of Social Work*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını, Ocak-Haziran Sayısı.
- ARTAN, T. (2011). Yeni Yerel Yönetim Yapılanmasında Sosyal Hizmetler, (Doktora Tezi), *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Atış, M., Çütücü, İ. (2016). Bir Bilim Olarak Sosyal Çalışma’nın Uluslararası Karşılaştırması Ve Sosyo-Ekonomik Etkileri, International Academic Research Congress, www.inescongress.com.
- Barker, R. (2004). “*The Social Work Dictionary*” by the NASW Pres, ABD.

- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÇILGA, İ. (2001). Türkiye’de İnsan ve Toplum Sorunları Karşısında “Sosyal Hizmet”. KARATAŞ, K.,ARIKAN, Ç. (Yay. Haz.). “*İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet*”. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksekokulu, Yayın No: 00, Ankara.
- Dilipak, A. (1990). “*Menderes Dönemi*”. Beyan Yayınları: 139, İstanbul.
- Duyan, V. Özgür Sayar, Ö. Özbulut, M. (2008). Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No: 11
<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=coo.31924013793017;view=1up;seq=4>
[http://www.gadephd.org/Portals/0/docs/GADE%20quality%20guidelines%20approved%204%2006%202013%20\(2\).pdf?ver=2013-06-27-221225-117](http://www.gadephd.org/Portals/0/docs/GADE%20quality%20guidelines%20approved%204%2006%202013%20(2).pdf?ver=2013-06-27-221225-117).
- Kanca, C. (2012). 1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:9, Sayı:19.
- Kongar, E. (1972). “*Sosyal Çalışma’ ya Giriş*”. Sosyal Bilimler Derneği Yayınları: G-2. Ayyıldız Matbaası A.Ş. Ankara.
- Kut, S. (1988). “*Sosyal Hizmet Mesleği Nitelikleri Temel Unsurları Müdahale Yöntemleri*”. Ankara.
- Manshardt, C. (1941). Education for social work. *The Indian Journal of Social Work*, 2(1).
- Perlman, H. (1957). *Social Casework*, Chicago: The University of Chicago: Chicago Press.
- Topal, Z., Atay, E. (2015). Örgüt Kuramları İle Sosyal Hizmet İşletmelerini Anlamak. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Sosyal Hizmet Özel Sayısı, ss.9-20.
- Tufan, B., Koşar, N.(1999).Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Tarihçesine Genel Bir Bakış: Sema KUT’a Armağan, Yaşam Boyu Sosyal Hizmet. Editör: N. Güran KOŞAR.H.Ü.SHYO Yay.:004, Ankara.
- Yıldırım, N., Yıldırım, K.(2008). “*Sosyal Hizmete Giriş*”. Sakarya Yayıncılık.
- Yolcuoğlu, İ. (2017). “*Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş*”. NarYayınevi, İstanbul.
- Zastrow, C. (2010). “*Sosyal Hizmete Giriş*”.Nika Yayınevi, ANKARA.
İnternet kaynakları <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10233.pdf>.
Erişim tarihi: 05.06.2019.
<http://www.shudernegi.org/?pnun=6&pt=Tarih%C3%A7e>. Erişim tarihi: 06.06.2019.
<https://idealsosyalhizmet.com/turkiyede-sosyal-hizmet-egitiminin-kisa-tarihi/>.
Erişim tarihi:06.06.2019. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Erişim tarihi: 07.06.2019.
<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm>. Erişim tarihi: 07.06.2019.
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/.../tbmm11009080ss0334.pdf>. Erişim tarihi: 07.06.2019.

